

STADSHOLMEN

VINTERTULLEN 21

Malmgårdsvägen 55 A-H

SÖDERMÄLM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- ➊ HUVUDBYGGNADEN
- ➋ LÄNGAN
- ➌ FABRIKSHUSET
- ➍ GÅRDSHUSET
- ➎ LUSTHUSET

"VITA BERGENS DROTTNING" ELSA DIONYSIA BORG (1826-1909). SSM:S ARKIV, OKÄNT ÅR, FOTOGRAF OCH NEGATIVNUMMER.

HUVUDBYGGNADEN (NR 1) OCH PORTALEN IN TILL GÅRDEN. OKÄND FOTOGRAF OCH ÅRTAL. SSM:S ARKIV, FA 43303.

Vintertullen 21 är en välbevarad industrimiljö från 1700- och 1800-talet där flera hus som tidigare varit fabriksbyggnader står kvar. Den för området typiska textilnäringsen bedrevs in på 1800-talets andra hälft.

De socialhistoriska värdena är betydande från sent 1800-tal då över 300 personer bodde inom fastigheten och "Vita Bergens drottning", Elsa Borg, bedrev välgörenhetsarbete här. Det finns också rester av en trädgårdsanläggning från 1700-talet.

Huvudbyggnaden är med sin barockgavel en

märkesbyggnad och ett av Södermalms bäst bevarade borgarhus. Byggnaden är omsorgsfullt fasadrenoverad och färgsatt till ett tidstypiskt utseende. Den praktfulla interiören är i stort opåverkad av senare tiders renoveringar. Rokokospisen av huggen sten är unik och i huset finns flera praktfulla kakelugnar från

LÄNGAN OCH HUVUDBYGGNADEN (NR 2 OCH 1). DEN SENARE MED PRAKTFULL GAVEL ÅT DETTA HÅLL. OKÄND FOTOGRAF OCH ÅRTAL. SSM:S ARKIV, F 82858.

GÅRDSHUSET (NR 4). FOTO: G. FREDRIKSSON 1981. SSM:S ARKIV S 81-0054-24.

HUVUDBYGGNADEN (NR 1) OCH DEN SAMTIDA PORTALEN IN TILL GÅRDEN. FOTO: J. MALMBERG.

1700-talet. Den låga längan vägg i vägg med huvudbyggnaden är såväl ut- som invändigt ovanligt välbevarad sedan 1870-talet.

Gårdshuset har delar från 1700-talet och en karaktärsfull exteriör. Ett äldre korridorsystem är ännu avläsbart i de större lägenheterna. Fabrikshuset vid gatan är en av relativt få bevarade byggnader i Stockholm från 1800-talets första hälft.

Vintertullen 21 är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Områdets utveckling fram till 1900-talet

Det tidigare avskilt belägna området kring Nytorget och Hammarby sjö blev ett centrum för textilnäringen i den första etappen av Stockholms industrialisering. Redan under 1600-talets senare del etablerades textilindustri i den så kallade Malongen vid Nytorget och vid Barnängen. De förhållandevis stora skarorna textilarbetare och deras familjer levde under svåra förhållanden. Flertalet bodde mycket trångt inom

fabriksanläggningarnas gränser eller i utkantsbebyggelsen i Vita Bergen.

Parallellt med industrierna fanns i den glest bebyggda trakten stora trädgårdar, däribland Groens Malmgård, som gett gatan sitt nuvarande namn. Mer stadsmässig, sammanhängande bebyggelse uppfördes under 1700-talet vid Nytorget och längs Malmgårdsvägen som ledde till Vintertullen vid Hammarby sjö och till vintervägen över isen mot Värmdö. Före anläggandet av Hammarbykanalen med tillhörande sjösänkning och kajanläggningar på 1910- och 20-talen gick vattnet nästan ända fram till nuvarande kvarteret Vintertullen.

1900-tal och senare- ett kulturresevat skapas

Under 1900-talets första årtionden växte nya hus upp längs Malmgårdsvägens västra sida. Staden drev emellertid ett aktivt markförvärv för att kunna skapa ett kulturresevat på gatans östra sida av den industri- och socialhistoriskt intressanta 1700-talsbebyggelsen. Trots detta var stadens hantering av området på 1930-talet och vid den stora moderniseringen på 1960-talet på ett tidstypiskt sätt hårdhänt. Särskilt

HUVUDBYGGNADEN (NR 1) SEDD FRÅN GÅRDEN. FOTO: J. MALMBERG.

gårdsmiljöerna påverkades av rivningar. Gårdsmiljöns värden i samspel med Vitabergsparken är emellertid ännu stora och här finns ett rikt historiskt växtmaterial.

Malmgårdsvägen var med placeringen av Vintertullen den under 1700-talet viktigaste gatan i denna del av Stockholm och tätare bebyggd än omgivningen i övrigt. Idag utgör Malmgårdsvägen en unik gatusträckning med den sammanhängande låga trä- och stenhusbebyggelsen från 1700-talet och 1800-talets första hälft, Groens malmgård och grönskande gårdsmiljöer i sluttningen mot Vitabergsparken.

HISTORIK

Tiden fram till 1800-talets början

Tomten var tagen i anspråk redan på 1600-talet och troligen fanns ett brännvinsdestilleri här före 1749 då den iögonfallande huvudbyggnaden (Nr 1 på kartan) uppfördes av bryggaren Adam Brandt. I envåningslängan intill (Nr 2 på kartan) ingår sannolikt en del från 1750-talets början. Längan bestod då av sammanbyggda trähus med ett fähus av sten i mitten. År 1783 omnämns nya delar av sten i längan, däribland ett krogrum och ett vagnshus.

Bryggeriverksamheten bedrevs i en mängd mindre byggnader och pågick fram till 1784 då Carl Nicander påbörjade gårdens epok som textilfabrik. Nicander hade två vävstolar och 13 anställda men tvingades sälja fastigheten till en av stadens största väveriidkare, Carl Gustaf Apiarie på närbelägna Barnängen. Apiarie sålde gården vidare till slaktare Diurberg. Det är oklart om slakteriverksamhet någonsin bedrevs här.

1800-talet fram till 1879

Textiltillverkning återupptogs 1811 och verksamheten expanderade snabbt och mekaniserades. År 1828 byggdes vagnshuset i längan om till fabrikshus och före 1852 byggdes hela längan om till ett enda fabriksrum som uppvärmdes med järnugnar. I samband med den stora ombyggnationen för bostadsändamål på 1870-talet delades byggnaden åter upp i mindre rum. På 1840-talet uppfördes en ny fabriksbyggnad av sten (Nr 3 på kartan) som ersatte ett äldre timmerhus. Bottenvåningen i fabrikshuset bestod av två rum och förstuga. Verksamheten torde ha gått knackigt då stora delar av gården hyrdes ut till staden som

INTRYCKET AV LÄNGAN (NR 2) PRÄGLAS BLAND ANNAT AV ATT FÖNSTREN ÄR MYCKET LÅGT PLACERADE GENTEMOT GATANS NUVARANDE NIVÅ. FOTO: J. MALMBERG.

FABRIKSHUSET (NR 3) SETT FRÅN GATAN OCH SYDÖST. FASADERNA ÄR SLÄTPUTSADE I EN RÖDGUL KULÖR. FOTO: J. MALMBERG.

fattighärbärge. Textilfabrikationen fortsatte dock, från 1856 även parallellt med tapettillverkning. Vinden inreddes 1864 och då delades bottenvåningen i flera rum.

Tiden efter 1879

Successivt blev intäkter från hyresgäster allt viktigare och bomullsfabrikör Reuzners änka lät 1879 brandförsäkra fastigheten efter att samtliga byggnader byggts om för bostadsändamål. Då hade lägenheterna i huvudbyggnaden delats upp och så kallade kakel-

ugnsrum inretts på nedre vinden. Även i fabriksket inreddes bostadsrum; vid sidan av 14 rum och fem kök fanns även en salubod i byggnaden.

År 1880 bodde smått osannolika 305 personer inom fastigheten. I genomsnitt bodde det sex personer per rum, 18 per kök och 37 per avträde. Enligt Elsa Borg, "Vita Bergens drottning", var gården illa beryktad som "ett af hufudstadens värsta nästen, och barnen derifrån utgjorde söndagsskolelärares största förskräckelse". Borg kom efter att staden köpt fastigheten 1881 att bedriva sjukhem med sjukgymnastik och

FABRIKSHUSET (NR 3) MED DEN URSPRUNGLIGA PORTEN I MITTAXELN MOT GÅRDEN OCH URSPRUNGLIGT, OVALT ÖVERLJUSFÖNSTER. FOTO: J. MALMBERG.

andakt i huvudbyggnadens paradvåning. År 1885 lades inriktningen i den Borgska verksamheten om till missionshem. Här utbildades unga kvinnor inför in- och utrikes missionsresor.

Under 1900-talets första årtionden delades den stora våningen på 1 trappa upp i en stor och en mindre lägenhet. Under 1900-talet har större delen av den tidigare gårdsbebyggelsen rivits. Av de äldre husen återstår de fyra stenhusen.

Gårdshuset och lusthuset

Byggnadsåret för gårdshuset (Nr 4 på kartan) är inte klarlagt. Med största sannolikhet är det samma byggnad som i brandförsäkringshandlingar 1752 benämns hästkvärn, badstuga, kammare och bodar. En kraftig tillbyggnad för fabriksändamål gjordes 1814. Byggnaden består numera av två delar som länkas samman av en portik. Den södra delen byggdes på med en våning 1859-1864 och innehöll efter ombyggnaden två stora verkstadsrum, två

kallrum och ett pressrum. Efter den genomgripande ombyggnaden av fastigheten 1879 rymde huset 20 bostadsrum, sju kök, en smedja och en tvättstuga. Större delen av den norra flygeln revs 1967. Delen som revs var uppförd av trä och innehöll bostadsrum och redskapsbod.

Lusthuset (Nr 5 på kartan) flyttades till tomten 1931 från närbelägna Färgargården. Tidigare pryddes byggnaden av en vindflöjel med året 1782 vilket sannolikt är husets nybyggnadsår.

Renoveringar under 1960-talet och senare

Gårdshuset och fabriks huset renoverades 1967-1968 efter ritningar av arkitekt R. Engströmer och byggnadsingenjör H. Brolin. Ambitionen var att skapa moderna lägenheter i lämpliga storlekar med god standard. I fabriks huset inreddes åter vinden vilket gjorde några av husets lägenheter till etagelägenheter med invändiga trätrappor. Ett nytt vindsbjälklag lades på befintligt. Takkonstruktionen ändrades för att erhålla bättre takhöjd. Nya takkupor och takfönster togs upp. På bottenvåningen byggdes många nya väggar för att avdela de stora utrymmena till bostadsrum, kök och badrum. Mittelbandslistor revs och fönstren byttes mot kopplade.

Största delen av gårdshusets trädel revs. Det stora antalet rum slogs samman till tre lägenheter. På vinden hade det fram till 1930-talet funnits två små kakelugnsrum, i övrigt var här vindskontor och torkvind. Nu inreddes en lägenhet. Husets fönster byttes mot kopplade. I samband med ombyggnads-åtgärderna revs två klosettängor och en vedbod på platsen för dagens parkering.

Huvudbyggnaden och längan fasadrenoverades 1993 med färgsättningar framtagna av stadsmuseet. Fönstren kompletterades med innanfönster och taket på huvudbyggnaden lades om. Någon mer genomgripande renovering av dessa byggnader är inte känd. Fabriks huset grundförstärktes 2007-2008 och som en följd av detta renoverades den nedre våningen. Under 2011 renoverades ytskikten i huvudbyggnaden och längan samtidigt som el och värme sågs över. En takmålning från 1700-talets mitt som påträffades i trapphusets bottenvåning konserverades.

BYGGNADSBESKRIVNING

Gårdsmiljön

Inom Vintertullen 21 finns en sammanhängande gårdsmiljö med förbindelse med kolonilotter på

GÄRDSHUSETS (NR 4) FASAD MOT SÖDER. EN SMAL ÖVERBYGGD PORTGÅNG DELAR HUSET I TVÅ DELAR. FOTO: J. MALMBERG.

bergsslutningen. Vid gårdshuset står några hamlade lindar och fruktträd kvar i en staketomgärdad nytto-trädgård som omtalas redan på 1700-talet. Växtmaterialet på gården är enligt den trädgårdsinventering som har genomförts av Stadsholmen varierande och rikt.

Fastigheten är bebyggd med ett gathus i två våningar, två lägre längor längs gatan, ett gårdshus med bostäder och separat tvättstugedel samt ett lusthus. Mot planket vid Lilla Mejtens Gränd finns en liten uthuslänga. Mellan huvudbyggnaden och fabriks huset från 1840-talet finns en portal från Malmgårdsvägen till gården. Portalen är samtida med huvudbyggnaden och utförd i sandsten och putsat tegel. Den rundvälvda portöppningen flankeras av pilastrar i en tung komposition. Portbladen av liggande bräder är från 1928.

Huvudbyggnaden (Nr 1 på kartan)

Exteriör

Huvudbyggnaden är en murad tvåvåningsbyggnad med ljus grå kalkputs som givits en karakteristisk naggad yta med hjälp av pinnbräder. Byggnaden är en av få där denna dekorativa putstyp återskapats.

Listverk, pilastrar och fönsteromfattningar har en mörkare grå nyans. På gårdsfasaden finns två dekorfält med nupna hörn och en putsad inramning kring den ornamenterade järndörren till källaren. Här finns även ankarslutar som bildar året 1749. Det är emellertid på gaveln mot nordväst som fasadutformningen är mest bearbetad. Gavelröstets svängda former med rikt profilerade listverk och den krönande segmentbågen är av hög klass. Motsatta gaveln är betydligt enklare utformad. Det branta taket präglas av en regelbunden och symmetrisk placering av skorstenar och putsade takkupor.

Mot gatan sitter de svagt stickbågiga fönstren tätt och med sin ockrakulör, som ska ge illusion av ek, fullbordas en för byggnadstiden typisk färgsättning. Flertalet bågar är från 1800-talet men trapphusfönstren mot gården är småspröjsade och någon båge är ursprunglig med tärningar i spröjskorsen.

Interiör

En pardörr från 1800-talet med sandstensomfattning leder in till det rymliga trapphuset. Golv och trappsteg är belagda med ursprunglig, öländsk kalksten

FÖNSTER I HUVUDBYGGNADEN (NR 1) MED URSPRUNGLIGT FODER OCH PANELER, VÅNING 1 TRAPPA. FOTO: J. MALMBERG.

HUS 1. SPISEN I HUVUDBYGGNADENS PARADVÅNING ÄR AV HUGGEN NATURSTEN OCH HAR UTPRÄGLADE ROKOKODRAG. DEN MURADES OM 1816 FRÅN ÖPPEN SPIS TILL KAKELUGN. ÄVEN RUMMETS PROFILERADE TAKLIST ÄR URSPRUNGLIG. FOTO: J. MALMBERG.

med hugget kryssmönster. På bottenvåning och på 2 trappor har kompletteringar med några nya lägenhetsdörrar, pärlspontskåp och cementgolv gjorts under 1800-talets senare del. Trapploppet och våning 1 trappa är dock i det närmaste intakta sedan byggnadstiden och uppvisar en ovanligt rik 1700-talsarkitektur med valv, profilerade taklister, dekorativa smidesräcken samt helfranska fyllningsdörrar med kraftiga vulstfoder och franska gångjärn.

I bottenvåningen har den före detta salen delats upp på sov- och vardagsrum och även andra ändringar av planlösningen har gjorts. Delar av inredningen och några kakelugnar är från 1800-talets senare del och 1900-talets början. Förhållandena är liknande även på nedre vinden där i stort sett all inredning är från 1800-talets senare del. På bottenvåningen har smygpaneler och flera helfranska dörrar bevarats från byggnadstiden. Några kakelugnar har någon gång

satts samman av rikt dekorerat kakel i rokokostil från 1700-talets andra hälft.

I trapphusets bottenvåning konserverades 2011 en takmålning, sannolikt från husets uppförande. Målningen påträffades vid renoveringen under senare tiders färgskikt.

På våning 1 trappa, husets förnämsta våning där en bostad tidigare omfattade hela våningsplanet, finns tre intakta, högklassiga kakelugnar från 1760-1780-tal som dessutom har bevarade järnluckor. Ur kulturhistoriskt perspektiv är emellertid spisen i salen än mer intressant. Huset uppfördes innan kakelugnen verkligen slog igenom som dominerande värmekälla och därför värmdes salen av en praktfull öppen spis. Spisen är utförd i natursten och har utpräglade rokokodrag. Den torde ha få motsvarigheter bevarade i Stockholm. I våningen finns även kraftigt profilerade taklister i sal, matsal och kammare,

KAKELUGN FRÅN 1700-TALET MITT, HUVUDBYGGNADEN (NR 1), VÅNING 1 TRAPPA. FOTO: J. MALMBERG.

HUS 1. MÅLADE DÖRRÖVERSTYCKEN I GUSTAVIANSK STIL, FÖRMODLIGEN TILLKOMNA UNDER 1900-TALET. DEN HELFRANSKA ENKELDÖRREN MED VULSTFODER ÄR AV 1700-TALSTYP. FOTO: J. MALMBERG.

rikt skurna smygpaneler, bröstpanel och trägolv från byggnadstiden. I lägenheten intill återfinns den ursprungliga murade köksspis. Liksom i huset i övrigt är köket inrett på 1950-talet eller senare.

Den övre vinden är oinredd och har ursprunglig takkonstruktion och brädgolv. Källaren består av flera ursprungliga, välvda utrymmen. Det största valvet anpassades till att fungera som skyddsrum 1940.

Längan (Nr 2 på kartan)

Exteriör

Den låga envåningslängan har slätputsade fasader avfärgade i gult. Intrycket av byggnaden präglas av att fönstren är mycket lågt placerade gentemot gatans nuvarande nivå och av det höga, branta sadeltaket. Vid taknocken finns tre skorstenar med höga rökhuvar. De två entréerna är placerade mot gården och utgörs av delvis glasade pardörrar från 1800-talets senare del

och 1900-talets början. I takfallet mot gården finns en av tidigare tre takkupor bevarade. Kupan är en plåtklädd träkonstruktion med brädlucka för inlastning. En utvändig trätrappa leder upp till kupan från gården. Vinden är oinredd.

Interiör

Bottenvåningen har bevarad planlösning sedan ombyggnaden för bostadsändamål på 1870-talet. Byggnaden används numera som kontor och ateljé. Eftersom längan inte anpassats till moderna bostadskrav har en mycket hög andel av inredningen från 1800-talets senare del och 1900-talets början bevarats. Hit hör golv och tak, snickerier som fönster och foder, flera kakelugnar samt en murad spis med infälld järnspis. Några av husets innerdörrar bedöms vara från 1700-talets första hälft eller mitt.

GUSTAVIANSK KOLONNKADELUGN MED SAMTIDA LUCKA, TROLIGEN UPPSATT FÖRE 1783. HUVUDBYGGNADEN (NR 1), VÅNING 1 TRAPPA. FOTO: J. MALMBERG.

Fabriksket (Nr 3 på kartan)

Exteriör

Byggnaden från 1844-1845 är en envåningslänga med inredd vind. Fasaderna är slätputsade i rödgul kulör. Sadeltaket är täckt med enkupigt tegel och försett med takkupor och takfönster. Byggnadens tre entréer vetter mot gården. Dörren i mitten är husets ursprungliga entré med en pardörr med högt placerat överljus i form av en oval. Överljusfönstret är ursprungligt med handblåst glas. Fönstren är sexdelade, kopplade och liksom dörrarna placerade i fasadliv.

Interiör

Trapphuset har en välbevarad, anspråkslös karaktär med ljus putsade väggar, handledare och räcke i smide samt kalkstenstrappa. Kalkstensgolvet på bottenplanet är utbytt 1967. Lägenhetsdörrarna är

halvfranska pardörrar från 1800-talet.

I bottenvåningen finns halvfranska dörrar av olika typer, några med franska knoppgångjärn. I en lägenhet finns en helfransk enkeldörr av rokokotyp där fyllningarna har nupna hörn. Här finns också några kakelugnar från 1800-talets andra hälft och 1900-talets början. Golven i bottenvåningen utgörs av smala trägolv, parkett och linoleum. På 1 trappa är all inredning från 1960-talet eller senare.

Gårdshuset (Nr 4 på kartan)

Gårdshuset består i själva verket av två byggnader åtskilda av en smal, överbyggd portgång.

Exteriör

Det nordvästra huset består av en murad, slätputsad hälft mot gårdsplanen och en timmerdel med rödfärgad panel mot öster. Byggnaden har en stark karaktär med en rikt utsmyckad järndörr från 1700-talet till källaren, lunettfönster över portgången och högt placerade fönster som bryter taklisten. Sadeltaket har valmad gavelspets och är belagt med handslaget enkupigt tegel.

Den sydvästra delen av gårdshuset utgörs av den vinklade huskropp som byggdes på med en våning 1859-1864. Byggnaden är två våningar hög. Sadeltaket är tegeltäckt och försett med takkupor. Fasaderna är slätputsade och bryts av en något oregelbunden fönstersättning med tre- fyr- och sexdelade fönster.

Interiör

I den sydvästra delen leder en glasad pardörr in till det rymliga trapphuset med tegelgolv och trappor av kalksten. Lägenhetsdörrarna är helfranska enkeldörrar från 1700-talet förutom på 1 trappa där det istället sitter en halvfransk pardörr som sannolikt är från tiden för påbyggnaden. I husets två större lägenheter är ett tidigare korridorsystem tydligt avläsbart. I stort sett all inredning är från ombyggnaden på 1960-talet men halvfranska dörrar och enstaka kakelugnar har bevarats. Det nordvästra huset inrymmer tvättstuga.

Lusthuset (Nr 5 på kartan)

Lusthuset är en rektangulär träbyggnad med dekorativt svängda gavelrösten. Sadeltaket är papptäckt. Fasaderna är klädda med handhyvlat slätpanel som sannolikt är ursprunglig. Den glasade entrédörren är förlagd till ena gaveln och husets två fönster är vintertid täckta av fönsterluckor.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.